

PRIVATNO PRAVO EUROPSKE UNIJE – POSEBNI DIO

Tatjana Josipović (ur.),
Narodne novine, Zagreb, 2022., 1054 str.

UDK: 347:340.132.2(4)EU(048.1)

DOI: 10.3935/zpfz.72.6.06

Unatoč sve većem broju pravnih normi prava Europske unije koje uređuju različite privatnopravne odnose, pravu EU-a kao supranacionalnom pravnom poretku nedostaje sveobuhvatnost i sustavnost u uređenju privatnopravnih odnosa. Označi li se ukupnost privatnopravnih normi prava EU-a sustavom privatnog prava, nužno je napomenuti da nije riječ o sustavu koji bi bio koherentan. Fragmentarnost uređenja i sektorski pristup uređivanju privatnopravnih odnosa neminovne su posljedice okolnosti da EU nema opću ovlast uređivati privatnopravne odnose na svojem području. Premda privatnopravne norme postoje i u primarnom pravu EU-a, one su većinom razasute u različitim izvorima sekundarnog prava kojega se znatan dio odnosi na područja u kojima postoji podijeljena nadležnost EU-a i njegovih država članica. Dok su pojedini privatnopravni odnosi uređeni uredbama kao izvorima sekundarnog prava koji imaju i horizontalni izravni učinak, glavninu izvora privatnog prava EU-a čine direktive koje takav učinak nemaju i koje su upućene državama članicama. Stoga učinkovitost pretežnog dijela privatnopravnih normi prava EU-a, s jedne strane, uvelike ovisi o njihovu ispravnom transponiranju u nacionalne sustave privatnog prava. No, one se izmještanjem u nacionalni privatnopravni sustav ne osamostaljuju i ne gube svoje supranacionalno podrijetlo. Iako su instituti privatnog prava EU-a često sadržajno slični privatnopravnim institutima nacionalnih prava država članica, oni su autonomni instituti prava EU-a koje je nužno tumačiti uniformno bez pribjegavanja konceptima nacionalnog privatnog prava. Sud EU-a ima presudnu ulogu u osiguranju jedinstvenog autonomnog tumačenja privatnopravnih instituta prava EU-a, ali i u njihovu razvoju, a njegova bogata praksa neizostavni je dio privatnog prava EU-a. Stoga učinkovitost

privatnopravnih normi prava EU-a, s druge strane, znatno ovisi i o njihovoj ispravnoj uniformnoj primjeni pred nacionalnim sudovima država članica.

Već i ovaj šturi uvodni opis pojedinih temeljnih obilježja privatnog prava EU-a pokazuje da svaki pokušaj njegova usustavljanja i davanja njegova sveobuhvatnog pregleda na jasan i koncizan način, vodeći pritom računa o tome da privatno pravo EU-a i nacionalni privatnopravni sustavi postoje i razvijaju se usporedno u iznimno kompleksnoj interakciji, predstavlja osobito težak izazov za pravnu znanost. Europska pravna književnost ne obiluje djelima koja su se s tim izazovom uhvatila u koštac, a djela koja su na njega uspješno odgovorila pravi su raritet. Upravo takav je raritet monumentalno i po mnogočemu jedinstveno djelo *Privatno pravo Europske unije – posebni dio*, urednice prof. dr. sc. Tatjane Josipović, redovite profesorice u trajnom zvanju na Katedri za građansko pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koje je u svibnju 2022. godine objavljeno u nakladi Narodnih novina.

Privatno pravo Europske unije – posebni dio na 1054 stranice teksta sustavno i sveobuhvatno obrađuje pravne izvore, razvoj, temeljna načela i pojedine pravne institute privatnog prava EU-a te usklađenost hrvatskog privatnopravnog sustava s pravom EU-a. Riječ je o zbirnoj znanstvenoj knjizi u stvaranju koje je uz prof. dr. sc. Tatjanu Josipović sudjelovalo 20 autora i autorica visoko specijaliziranih upravo u područjima njihova doprinosa knjizi. Oni se ovdje, kao i u samoj knjizi, navode redoslijedom svojih doprinosa: doc. dr. sc. Ivana Kanceljak (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za građansko pravo), prof. dr. sc. Saša Nikšić (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za građansko pravo), prof. dr. sc. Siniša Petrović (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za trgovačko pravo i pravo društava), dr. sc. Kristijan Poljanec (Ekonomski fakultet u Zagrebu, Katedra za pravo), prof. dr. sc. Davor Adrian Babić (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za međunarodno privatno pravo), izv. prof. dr. sc. Dora Zgrabljic Rotar (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za međunarodno privatno pravo), prof. dr. sc. Marko Baretić (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za građansko pravo), izv. prof. dr. sc. Hano Ernst (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za građansko pravo), izv. prof. dr. sc. Tomislav Jakšić (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za trgovačko pravo i pravo društava), doc. dr. sc. Antun Bilić (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za trgovačko pravo i pravo društava), prof. dr. sc. Željko Potočnjak (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za radno i socijalno pravo), dr. sc. Andrea Grgić (Opća uprava za zapošljavanje Europske komisije), prof. dr. sc. Irena Majstorović (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za obiteljsko pravo), izv. prof. dr. sc. Ivan Šimović (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za obiteljsko pravo), doc. dr. sc. Tena Hoško (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za međunarodno privatno pravo), izv. prof. dr. sc. Marko Jurić (Pravni fakultet u

Zagrebu, Katedra za pravo informacijskih tehnologija i informatiku), izv. prof. dr. sc. Romana Matanovac Vučković (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za građansko pravo), izv. prof. dr. sc. Mišo Mudrić (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za pomorsko i općeprometno pravo), izv. prof. dr. sc. Iva Savić (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za pomorsko i općeprometno pravo) i prof. dr. sc. Jasenko Marin (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za pomorsko i općeprometno pravo). Premda raznoliku, opsežnu i kompleksnu materiju privatnog prava EU-a u knjizi obrađuje 21 autor, tekst knjige je stilski i metodički ujednačen te je knjiga podjednako čitka u svim svojim dijelovima. Svako pojedino poglavlje knjige izvorni je znanstveni doprinos zastupljenih autorica i autora obradbi privatnog prava EU-a, utemeljen na njihovoj višegodišnjoj znanstvenoj i stručnoj posvećenosti njegovim pojedinim segmentima.

Posebnost i osobitu vrijednost knjige *Privatno pravo Europske unije – posebni dio* čini njezina jedinstvena struktura. Naime, u knjizi nisu tek sabrana poglavlja posvećena pojedinačnim izvorima privatnog prava EU-a, što je najčešći pristup obradbi privatnog prava EU-a u europskoj pravnoj književnosti. Umjesto toga, urednica se opredijelila za znatno teži, no plodonosniji pristup, a to je usustavljanje cjelokupne materije privatnog prava EU-a po pojedinim granama nacionalnog privatnog prava. Stoga je rukopis knjige podijeljen u deset temeljnih poglavlja koja obrađuju privatnopravne institute prava EU-a u kontekstu pojedinih nacionalnih privatnopravnih grana: *Obvezno pravo, Stvarno pravo, Nasljedno pravo, Pravo društava, Radno pravo, Obiteljsko pravo, Osobna prava – zaštita osobnih podataka, Pravo intelektualnog vlasništva, Transportno pravo te Pravo osiguranja*. Ilustrativni primjer posebnosti pristupa prihvaćenog u knjizi jest to što materija europskog međunarodnog privatnog prava nije izdvojena u zasebno poglavlje, već su kolizijske norme prava EU-a obrađene kroz cijelu knjigu, na odgovarajućim mjestima i u vezi s odgovarajućim materijalnim odredbama privatnog prava EU-a. Također, ako pojedini izvor prava EU-a uređuje privatnopravne odnose koji pripadaju različitim granama nacionalnog privatnog prava, taj je pravni izvor u knjizi obrađen na više različitih mjesta, unutar odgovarajućih poglavlja posvećenih onim pravnim granama s kojima je taj izvor prava EU-a povezan. Takav hvalevrijedan pristup znatno pridonosi preglednosti izložene materije i omogućuje potpunije razumijevanje složenih odnosa između fragmentarnog uređenja privatnopravnih odnosa u pravu EU-a i njihova nacionalnog uređenja u pojedinoj grani hrvatskog privatnog prava.

Prije kratkog opisa sadržaja pojedinih poglavlja knjige, važno je skrenuti pozornost na neke njihove zajedničke značajke. Svako od poglavlja započinje općim uvodom u specifično pravno područje privatnog prava EU-a u kojemu je sadržan i pregled temeljnih pravnih izvora relevantnih za to pravno područje.

Analiza pojedinih privatnopravnih instituta provedena u svakom od poglavlja obuhvatna je. Ne iscrpljuje se u obradbi teksta različitih izvora primarnog i sekundarnog prava EU-a, već obuhvaća i tumačenja privatnopravnih normi prava EU-a dana u mnogobrojnim relevantnim odlukama Suda EU-a, kao i gledišta zastupljena u europskoj pravnoj znanosti. U svakome od poglavlja posebna pozornost posvećuje se nacionalnom pravnom kontekstu, upućuje se na relevantne odredbe nacionalnog prava te se, gdje je to bilo potrebno, daje kritička ocjena usklađenosti rješenja sadržanih u hrvatskom pravu s izvorima prava EU-a. Svako poglavlje opremljeno je i tabličnim prikazom usklađenosti hrvatskog prava s pravom EU-a u kojemu je dan pregled relevantnih izvora prava EU-a i njima odgovarajućih izvora hrvatskog prava. Na početku svakog poglavlja nalazi se popis literature koji je osobito koristan putokaz za daljnja istraživanja. Svako poglavlje završava popisom relevantnih odluka Suda EU-a koji je obogaćen ključnim riječima koje upućuju na predmet i sadržaj svake pojedine odluke. Knjiga je dodatno opremljena kazalom pojmova, abecednim i kronološkim popisom presuda, rješenja i mišljenja Suda EU-a te odluka drugih sudova, kao i kazalom kratica. Osim tih kazala i popisa koje je izradio Marko Stilinović (Pravni fakultet u Zagrebu, Katedra za građansko pravo), lakšemu snalaženju u tekstu knjige znatno pridonosi i zasebna numeracija pojedinih odlomaka.

Prvo i najopsežnije poglavlje knjige, *Obvezno pravo*, potpisuju prof. dr. sc. Josipović, doc. dr. sc. Kanceljak, prof. dr. sc. Nikšić, prof. dr. sc. Petrović, dr. sc. Poljanec, prof. dr. sc. Babić, izv. prof. dr. sc. Zgrabljic Rotar i prof. dr. sc. Baretić. Ono se sastoji od dva potpoglavlja posvećena ugovornim i izvanugovornim obveznopravnim odnosima u privatnom pravu EU-a. Potpoglavlje o ugovornim odnosima obrađuje pojedine institute općeg dijela ugovornog prava (među ostalim, predugovorno informiranje, sklapanje ugovora, oblik i sadržaj ugovora, kontrolu nepoštenosti ugovornih odredbi, pravo na odustanak od ugovora, ispunjenje ugovornih obveza te pravna sredstva u slučaju zakašnjenja, ispunjenja s nedostatkom i neispunjenja ugovornih obveza), pojedine institute posebnog dijela ugovornog prava (među ostalim, potrošačku kupoprodaju, ugovor o isporuci digitalnog sadržaja i digitalnih usluga, *timeshare*, potrošačko kreditiranje i trgovinsko zastupanje) te mjerodavno pravo za ugovorne odnose. U potpoglavlju o izvanugovornim odnosima obrađeni su odgovornost za štetu od neispravnog proizvoda, odgovornost za štetu zbog povrede prava tržišnog natjecanja, odgovornost za štetu u području elektroničke trgovine te mjerodavno pravo za izvanugovorne obveze. Drugo poglavlje, *Stvarno pravo*, potpisuju prof. dr. sc. Josipović i izv. prof. dr. sc. Ernst, a u njemu se, među ostalim, obrađuje pojam, područje primjene i opseg jamstva vlasništva, primjena odredaba primarnog prava EU-a o temeljnim tržišnim slobodama na stvarnopravne odnose te razli-

čiti instrumenti stvarnopravnog osiguranja tražbina u pravu EU-a. U trećem poglavlju, *Nasljedno pravo*, prof. dr. sc. Josipović i izv. prof. dr. sc. Zgrabljčić Rotar analiziraju materijalne, procesne i kolizijske odredbe nasljednog prava EU-a. Ostvarivanjem slobode poslovnog nastana, slobode pružanja usluga i slobode kretanja kapitala bave se prof. dr. sc. Petrović, izv. prof. dr. sc. Jakšić i doc. dr. sc. Bilić u četvrtome poglavlju, *Pravo društava*, u kojemu se obrađuje osnivanje i funkcioniranje društava kapitala, izvršavanje upravljačkih prava dioničara, europski oblici društava, preuzimanje dioničkih društava i drugi posebno uređeni instituti prava trgovačkih društava EU-a. Uređenjem pojedinačnih i kolektivnih radnih odnosa u pravu EU-a bave se prof. dr. sc. Potočnjak i dr. sc. Grgić u petome poglavlju knjige naslovljenom *Radno pravo*. Analizu instituta braka, istospolne zajednice, roditeljske skrbi i drugih instituta obiteljskog prava u pravu EU-a donose prof. dr. sc. Majstorović, izv. prof. dr. sc. Šimović i doc. dr. sc. Hoško u šestome poglavlju knjige, *Obiteljsko pravo*. Sedmo poglavlje knjige pod naslovom *Osobna prava – zaštita osobnih podataka* donosi, među ostalim, analizu Opće uredbe o zaštiti podataka koju potpisuje izv. prof. dr. sc. Jurić. Autorskim i srodnim pravima te pravima industrijskog vlasništva u pravu EU-a u osmome poglavlju knjige, *Pravo intelektualnog vlasništva*, bavi se izv. prof. dr. sc. Matanovac Vučković. Uređenjem ugovornih i izvanugovornih odnosa u pomorskom, zračnom, cestovnom i željezničkom prijevozu u pravu EU-a bave se izv. prof. dr. sc. Mudrić i izv. prof. dr. sc. Savić u devetome poglavlju, *Transportno pravo*. U desetom i posljednjem poglavlju knjige, *Pravo osiguranja*, prof. dr. sc. Marin raspravlja o obvezama informiranja ugovaratelja osiguranja, sustavu obveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika motornih vozila i drugim posebno uređenim institutima prava osiguranja u pravu EU-a.

Knjiga *Privatno pravo Europske unije – posebni dio* jasno pokazuje da je raniji opis privatnog prava EU-a kao “arhipelaga malih otoka u širokom moru nacionalnih sustava privatnog prava”¹ još uvijek sasvim točan. No, otkako se Hugh Collins poslužio tom metaforom, broj tih malih otoka se znatno povećao, kao i površina koju zahvaćaju, a oni su i dalje ostali znatno izolirani jedan od drugoga. Ključni je zadatak pravne znanosti privatnog prava EU-a upravo izgradnja mostova među tim nepovezanim otocima. Usustavljivanjem neusustavljenoga, knjiga *Privatno pravo Europske unije – posebni dio* je znatno pridonijela ostvarenju tog zadatka. Stoga je ona u svojoj ukupnosti kapitalno djelo hrvatske stvarnopravne znanosti koje nadilazi domaće okvire i koje predstavlja originalan i važan doprinos europskoj pravnoj književnosti. Svoju će publiku zasigurno pronaći ne samo u pravnoj znanosti već i u pravnoj praksi, a od iznimne je važ-

¹ Collins, H., *The European Civil Code: The Way Forward*, Cambridge University Press, Cambridge – New York, 2008., str. 40.

nosti i za pravničko obrazovanje. Izvjesno je da će knjiga *Privatno pravo Europske unije – posebni dio* doživjeti jednaku sudbinu kao i njezina prethodnica, *Privatno pravo Europske unije – opći dio*:² one neće ostati na policama pravnih biblioteka, već će obje biti trajno otvorene na radnom stolu svakoga imalo ozbiljnijeg pravnik-a koji se na bilo koji način bavi privatnim pravom.

*Doc. dr. sc. Ivan Tot**

² Josipović, T., *Privatno pravo Europske unije – opći dio*, Narodne novine, Zagreb, 2020. Za prikaz te knjige koji je pripremio Kristijan Poljanec v. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 70, br. 2-3, 2020., str. 445 – 449.

* Dr. sc. Ivan Tot, docent Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg J. F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb; itot@net.efzg.hr;
ORCID: ID: orcid.org/0000-0002-9401-8986